Länsstyrelserna

ANDT-verksamheten vid Sveriges länsstyrelser 2014

Titel: ANDT-verksamheten vid Sveriges länsstyrelser 2014

Utgivare Länsstyrelsen i Örebro län

Foto: Mostphotos

Publ nr. 2015:5

Innehåll

Inledning 1

1: SLUSS- ett länsstyrelsegemensamt utvecklingsarbete 2

Statlig samverkan 2

2: ANDT-verksamheten vid Sveriges länsstyrelser 2014 4

Koppling till ANDT-strategins målområden 4

Kärnverksamhet 6

Länssamverkan 7

Nätverk med kommunernas ANDT-samordnare 7

Kommunbesök 7

Uppföljning 7

Kompetensförsörjning 7

Särskilda insatser 8

Narkotika 8

Dopning – PRODIS 9

Utvecklingsarbete med kommuner 9

Möten med samordnande myndighet 10

TÄNK OM 10

3: Fördelning och förbrukning av medel 2014 11

En liten ordlista

AAS = Ansvarsfull alkoholservering
Alkoholkommittén = en kommitté tillsatt av regeringen 2001 med uppdrag att samordna insatserna på nationell nivå och för att stimulera insatser på lokal och regional nivå, för att minska alkoholens skadeverkningar. Alkoholkommittén upphörde 2007.
ANDT = Alkohol, Narkotika, Dopning, Tobak
CAN = Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning
Drogfokus = en nationell tvådagars konferens med utställningar med syfte att belysa aktuell utveckling inom ANDT-området. Anordnas vartannat år av Folkhälsomyndigheten och värdkommunen (2014 Norrköping) i samverkan med en rad andra myndigheter inklusive länsstyrelserna.
EFFEKT = ett föräldrastödjande program som syftar till att ge föräldrar kunskap, motivation och argument för att ha tydliga förväntningar på sitt barns beteende i allmänhet och gällande alkohol och tobak.
Mobilisering mot narkotika = regeringen utsåg 2002 en nationell narkotikasamordnare vars uppdrag var att genomföra och följa upp narkotikahandlingsplanen samt att samordna narkotikainsatserna på nationell nivå. Uppdraget upphörde 2007.
PRODIS = Prevention av dopning i Sverige
Riskbruksprojektet = Projektet drevs av Statens folkhälsoinstitut och syftet var syfte var att hälso- och sjukvårdspersonalen ska öka sin uppmärksamhet på patienternas alkoholvanor och utveckla sin kompetens att ge råd om att förändra ohälsosamma alkoholvanor.
SLUSS = Sveriges länsstyrelser utvecklar och stärker samordningsfunktionen
SMADIT = Samverkan mot alkohol och droger i trafiken
Trestad 2 = Stockholm, Göteborg och Malmö arbetar för att minska cannabisanvändning bland unga. Socialdepartementet stöttar.
TÄNK OM = Folkhälsomyndigheten tillsammans med Systembolaget, Polisen och länsstyrelserna driver informationskampanjen TÄNK OM. Syftet är att sprida kunskap till föräldrar om tonåringar och alkohol. På lokal och regional nivå är arbetet en del mobiliseringen mot langning.

Inledning

Det här är en bilaga till avrapporteringen av de verksamhetsmedel för ANDT-uppdraget, som regeringen anslagit till länsstyrelserna i beslut S2013/9047/SAM. Det är också en rapport till Folkhälsomyndigheten enligt § 5 i Förordningen om samordning inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdet m.m. (SFS 2012:606), se mer nedan.

Finansieringen av länsstyrelsernas ANDT-uppdrag är uppdelat i två delar:

1. Ett grundbidrag som täcker kostnaderna för tjänst och som söks av varje länsstyrelse direkt hos Kammarkollegiet.
2. Ett bidrag för verksamheten som rekvireras av Länsstyrelsen i Örebro län, som i sin tur fördelar ut dessa till övriga länsstyrelser.

Hur verksamhetsmedlen används styrs av förordningen, ANDT-strategin och de årliga Åtgärdspropgrammen.

Tidigare har länsstyrelserna sökt särskilda verksamhetsmedel för ANDT-arbetet från dåvarande Statens folkhälsoinstitut, sedan den 1 januari 2014 Folkhälsomyndigheten.

I början av 2000-talet började grunden läggas till ett nytt, modernt och kunskapsgrundat sätt att arbeta alkohol- och drogförebyggande.

- Det handlade om att *organisera arbetet*: nationellt fanns Alkoholkommittén och Mobilisering mot narkotikas, som uppdrog åt den regionala nivån att inrätta länssamordnare för det förebyggande alkohol- och narkotikaarbetet. Länsstyrelserna gavs möjlighet att stödja och stimulera kommunerna till att inrätta samordnartjänster.
- Det handlade också om *professionalisering* av det förebyggande arbetet: långsiktig planering av bevisat effektiva insatser, grundat på kunskaper om riks- och skyddsfaktorer och värdet av ett multifaktoriellt angreppssätt.

Denna strävan har ytterligare stärkts genom den nationella ANDT-strategin 2011.

Från år 2012 regleras länsstyrelsernas uppdrag i en särskild förordning, (SFS 2012:606).

I denna rapport redogörs för den verksamhet länsstyrelserna bedrivit med stöd av de 6 000 000 kronor som getts i anslag via Kammarkollegiet. Delar av verksamheten kan också ha finansierats av grundbidraget.

I det första avsnittet beskrivs det som länsstyrelserna gör gemensamt till stöd för länsarbetet och för att länsstyrelsernas ANDT-arbete ska uppfattas som enhetligt. Det andra avsnittet beskriver det länsvisa arbete och det tredje hur medelsfördelning och -förbrukning varit.

1: SLUSS[1]- ett länsstyrelsegemensamt utvecklingsarbete

I syfte att utveckla, stärka och samordna ANDT-arbetet vid Sveriges länsstyrelser genomfördes under delar av 2012 och 2013 ett länsstyrelsegemensamt utvecklingsarbete – SLUSS. Under arbetets gång identifierades kärnverksamheterna kopplade till uppdraget, stöddokument arbetades fram med rutiner och mallar för verksamhetens genomförande. Länsstyrelserna har också fattat beslut om att SLUSS fortsättningsvis ska handläggas vid en särskilt utsedd länsstyrelse, för närvarande Länsstyrelsen i Örebro län.

En viktig del av SLUSS har handlat om att länsstyrelsernas ANDT-arbete ska vara enhetligt och likvärdigt. Implementeringen av ANDT-strategin kräver samverkan och att den sker mellan myndigheter och inom myndigheters olika sektorer. Länsstyrelserna är, inom ANDT-området, inblandade i en mängd olika samverkansarbeten och projekt. Verksamheten ska relateras till ANDT-strategin, den ska sträva åt samma håll samtidigt som hänsyn måste tas till förhållandena i kommuner och län.

Länsstyrelsernas ANDT-samordnare träffas i workshops för att få fram de underlag som krävs för att ta arbetet framåt. Mellan workshoparna arbetar en beredningsgrupp med representanter från regionerna (som beskrivs nedan).

Förutom identifiering av kärnverksamheter och framtagandet av mallar, rutiner och handbok har SLUSS också tagit fram förslag på:

- Innehåll och planer för kompetensutveckling för länssamordnarna.
- Tillsammans med Folkhälsomyndigheten genomfört grundutbildningsdagar för nya kommunala ANDT-samordnare.
- Samverkan tillsyn – samordning.
- Insatser för att få med fler kommuner i ANDT-arbetet.
- Hur vi ska komma vidare för att utveckla kedjan (internationellt-)nationellt-regionalt-lokalt och länsstyrelsens del av ansvaret.
- Hur man på bästa sätt tar hand om och coachar nya länssamordnare.

Statlig samverkan

Som tidigare nämnts samverkar länsstyrelserna dels med varandra nationellt, t ex inom SLUSS och dels tillsammans med Folkhälsomyndigheten vid gemensamma nätverksträffar. Andra myndigheter och nationella organisationer har också deltagit vid träffarna. Det underlättar i sin tur samverkan på regional nivå. Ett annat viktigt samarbete sker mellan länsstyrelserna. Regionvis sker en del gemensam praktisk planering och beredning av gemensamma frågor. Strategiska frågor diskuteras innan representanterna träffas i beredningsgruppen och väger samman åsikter och synpunkter på hur man ska komma vidare.

[1] SLUSS = Sveriges Länsstyrelser Utvecklar och Stärker Samordningsfunktionen

Samverkan mellan länsstyrelserna och exempel på gemensamma insatser:

- Storstadslänen (Stockholm, Västra Götaland och Skåne) samverkar b.la. tillsammans med Socialdepartementet i Trestad 2, ett arbete som syftar till att utveckla narkotikainsatserna i storstadsmiljö.
- Sydlänen (Halland, Blekinge, Kronoberg, Kalmar, Jönköping och Gotland) anordnar t.ex. fördjupningsdagar för de kommunala samordnarna.
- Mellanlänen (Östergötland, Södermanland, Uppsala, Gävleborg, Dalarna, Västmanland, Örebro och Värmland) anordnar också fördjupningsdagar för kommunala samordnare, nätverksträffar för de stora städerna i regionen m.m.
- Norrlänen (Jämtland, Västernorrland, Västerbotten och Norrbotten) har bl.a. gemensamt utvecklingsarbete om utlämning av paket med misstänkt narkotikainnehåll, småkommunssatsning och gemensamma nätverksträffar för samordnare och tillsynshandläggare på läns- och kommunnivå.

2: ANDT-verksamheten vid Sveriges länsstyrelser 2014

Redovisningen av länsstyrelsernas verksamhet inom ANDT kommer att följa uppdraget som det beskrivs i förordningen (SFS 2012:606) §§ 2, 3 och 4.

Förordningen

***2 §** Vid varje länsstyrelse ska det finnas en särskild samordningsfunktion för ANDT-frågor.*

***3 §** Länsstyrelserna ska genom samordningsfunktionen stödja*
1. genomförandet av den nationella ANDT-politiken i länet,
2. utvecklingen av ett långsiktigt kunskapsbaserat regionalt och lokalt arbete,
3. utvecklingen av tvärsektoriella insatser i kommunerna och landstinget,
4. samarbetet på lokal, regional och nationell nivå, och
5. utbildning och kompetensutveckling i länet.

***4 §** Varje länsstyrelse ska i största möjliga utsträckning samordna sitt förebyggande arbete på alkohol- och tobaksområdet med den tillsyn som länsstyrelsen ska utöva enligt 9 kap. 1 § alkohollagen (2010:1622) och 19 a § tobakslagen (1993:581).*

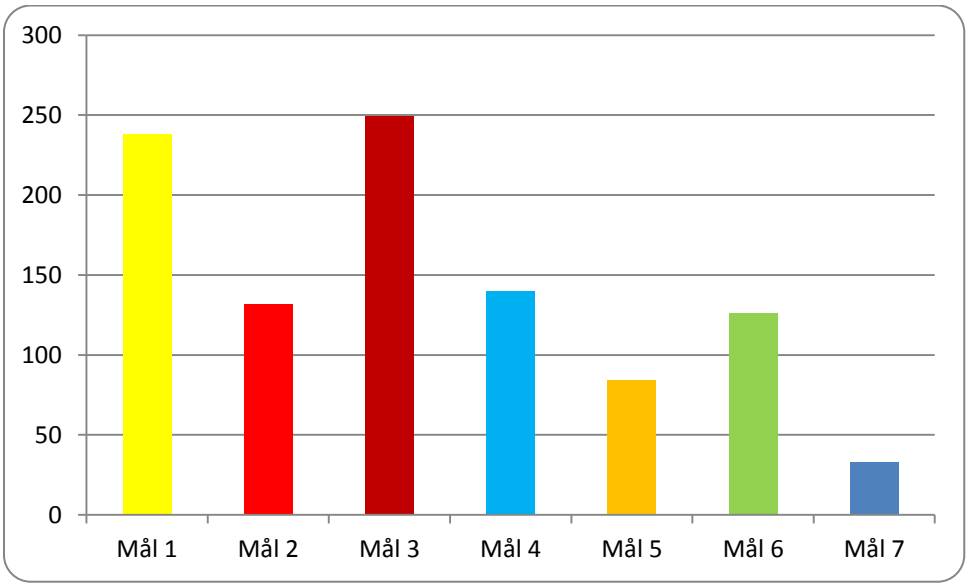
Vid varje länsstyrelse har det under 2014 funnits en, och i de stora länen två, samordningsfunktioner för ANDT-arbetet, som omväxlande kallas länssamordnare eller ANDT-samordnare. Alla länsstyrelser har fått en, respektive två miljoner för de tre storstadslänen, i bidrag från Kammarkollegiet för finansiering av tjänsten/tjänsterna. Dessa medel redovisar varje länsstyrelse till Kammarkollegiet. En del av medlen har också använts till verksamhet.

Koppling till ANDT-strategins målområden

> *ANDT-strategin är basen i arbetet. Kommunbesöken läggs upp i utifrån strategin. Kommunerna uppmanas att se över sitt arbete i förhållande till strategin. Vid nätverksträffarna med de lokala ANDT-samordnarna kopplas insatserna till strategin. Vid konferenser/utbildningar relateras innehållet till aktuellt mål i strategin. Vad som än görs utgår man från strategin. Den är kartan. Inga insatser görs som inte kan härröras till strategin.*

Citatet, som kommer från en länssamordnare, fångar det centrala i uppdraget. Det är därifrån och ur regeringens årliga åtgärdsprogram som grunden i uppdraget hämtas. Uppdraget handlar om hela strategin, samtliga mål, men tyngdpunkten ligger på det förebyggande arbetet. I nedanstående figur framgår att insatser görs över hela målområdet men de flesta återfinns inom mål 1 och 3, det vill säga samverkan och organisation samt insatser för att allt färre barn ska börja röka, använda narkotika och för att skjuta upp alkoholdebuten.

Diagram 1: Antal aktiviter per mål i den nationella ANDT-strategin.

Mål 1: Tillgång till narkotika, dopningsmedel, alkohol och tobak ska minska. Här hamnar insatser som samverkan med tillsyn, och brottsförebyggande arbete, samverkan på ledningsnivå inom länet och samverkan med kommunerna.

Mål 2: Barn ska skyddas mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopning eller tobak. Många av insatserna här hamnar inom hälso- och sjukvårdens ansvarsområde som vård, stöd och rådgivning. Länsstyrelsernas insatser handlar mest om att samordna och bjuda in till nätverksmöten inom området *stöd till barn i familjer med missbruk, psykisk sjukdom m.m.*

Mål 3: Antalet barn och unga som börjar använda narkotika och dopningsmedel eller debuterar tidigt med alkohol eller tobak ska successivt minska. Här ingår t.ex. arbetet med rökfria skolgårdar/tobaksfri skoltid, kampanjen TÄNK OM, föräldrametoden EFFEKT, samverkan med Skolverket för att sprida skolans arbete med ANDT, insatser mot cannabis och arbetet med Kronobergsmodellen.

Mål 4: Antalet personer som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska successivt minska. De länsstyrelser som varit involverade i PRODIS-arbetet under 2014 hänför sina insatser hit och till målområde 5 och 6.

Mål 5: Personer med missbruk eller beroende ska ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av god kvalitet. Här finns samverkan med riskbruksprojektet, samverkan kring framtagandet av riktlinjer för vård.

Mål 6: Antalet döda och skadade på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak ska minska. En del länsstyrelser har varit och är engagerade i SMADIT-arbetet. De insatserna hänförs hit. Kronobergsmodellen hör också delvis hemma här, en metod som länsstyrelserna tillsammans med polisen verkat för att införa i landet, och som har minskat antalet misshandelsfall bland unga.

Mål 7: En folkhälsobaserad och restriktiv syn på ANDT inom EU och internationellt. Länsstyrelserna arbetar inte internationellt, men i möten med samverkanspartners, utbildningar och liknande tas frågor om det internationella arbetet och utvecklingen upp. Länsstyrelsen efterfrågar en tydligare koppling till och mer kunskap om det internationella ANDT-arbetet.

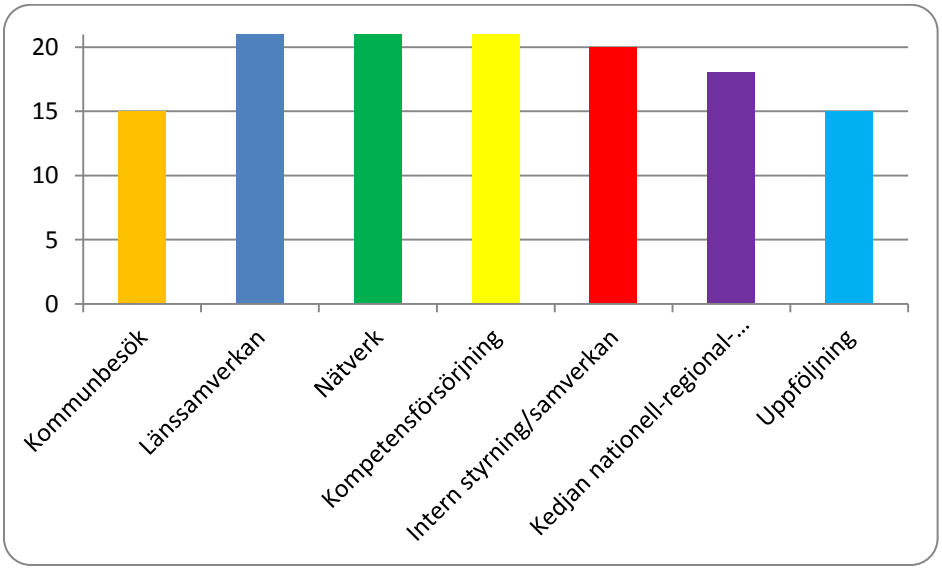
Kärnverksamhet

Länsstyrelserna har tillsammans definierat vad som utgör kärnverksamheter kopplat till de olika delarna i förordningen. De är:

- **Kommunbesök** – Träffa kommunens ledning för att presentera och diskutera ANDT-arbetet i länet och kommunen.
- **Länssamverkan**/länsdokument – Att på ledningsnivå samverka med Polisen, landstinget/Regionen, m.fl. i styr- eller samrådsgrupp. Att ta fram/arbeta efter en gemensam länsstrategi/handlingsplan, att ha en överenskommelse/programförklaring med polisen, landstinget m.fl.
- Att arbeta med **nätverk** bestående av t ex kommunala företrädare för ANDT-arbetet och/eller nätverk/samverkansgrupper för vissa specifika områden som t ex barn i familjer med missbruk, SMADIT mm. Nätverksmötena syftar till erfarenhetsutbyten, kunskapsutveckling, samordning mm.
- **Kompetensförsörjning** ANDT – anordna utbildningar, konferenser, erfarenhetsutbyten, seminarier och workshops inom området.
- **Intern styrning/samverkan** inom länsstyrelsevärlden – t. ex. samverkan med handläggningen av tillsyn för alkohol- och tobaksområdet m.fl. för enhetlighet och likvärdighet.
- **Kedjan nationell-regional-lokal nivå** – här har länsstyrelsens roll tolkats som att vara den som förmedlar lokala erfarenheter (organisation, effekt, synpunkter) av ANDT-arbetet till den nationella nivån och att i den lokala implementeringen av ANDT-strategin informera och utbilda om regeringens avsikter med ANDT-strategin.
- **Uppföljnings**arbetet – att följa utvecklingen i länet, att delta i och sprida arbetet med indikatorsuppföljningen. En viktig del i kontakten med kommunerna.

Nedanstående diagram visar antalet länsstyrelser som haft aktiviteter kopplade till ovanstående:

Diagram2: Antal länsstyrelser som redovisat insatser inom respektive kärnverksamhet.

De viktigaste insatserna för implementering av ANDT-strategin kan nog sägas *vara länssamverkan, nätverkssamarbete med kommunerna och kommunbesök*/träffar med kommunledningarna. Detta utgör grunden för implementeringen och ger struktur för arbetet.

Länssamverkan

En väl fungerande regional samverkan underlättar länsstyrelsens uppfyllande av uppdraget enligt förordningen och den nationella ANDT-strategin/Åtgärdsprogrammen. En regional strategi innebär i regel en grund att förhålla sig till och att stämma av emot. Alla länsstyrelser har en länssamverkan inom ANDT-frågorna, i mer än hälften av länen har en regional strategi eller handlingsplan arbetats fram. I ytterligare län pågår arbetet med framtagandet.

Nätverk med kommunernas ANDT-samordnare

Alla arbetar med nätverk, vilket i det här sammanhanget främst avser nätverk med kommunala företrädare för ANDT-arbetet. En god samverkan med kommunerna grundläggs ofta i nätverksarbetet. Här får länsstyrelsen en mycket god inblick i hur förutsättningarna ser ut i länets kommuner för det ANDT-förebyggande arbetet. Nätverksarbetet ger också möjligheter till planering av gemensamma insatser i länet, erfarenhetsutbyte och kompetensutveckling. När nätverksmötena räknades 2012 redovisades att länsstyrelserna anordnade nästan 100 nätverksmöten för 80 procent av Sveriges kommuner. Alla län har nätverk med kommunala ANDT-företrädare. Gotland, som består av en kommun, har nätverk för olika specifika ändamål.

Kommunbesök

Femton län har gjort kommunbesök. I SLUSS-arbetet har en mall för kommunbesök tagits fram. I en del fall görs kommunbesöken gemensamt av handläggaren för tillsyn och ANDT-samordnaren.

Att tre fjärdedelar av länsstyrelserna lyckades genomföra kommunbesök under supervalåret 2014 var oväntat bra. Det kan ha varit svårt att träffa den politiska kommunledningen 2014, men i och med nätverksträffarna har länsstyrelserna ändå en fortlöpande kontakt med kommunerna.

Uppföljning

Tre fjärdedelar av länsstyrelserna uppger också att de arbetar med uppföljning. Det indikatorssystem som arbetats fram på uppdrag från regeringen, i syfte att göra en samlad uppföljning av målen i ANDT-strategin, kommer också att underlätta länsstyrelsernas uppföljningsarbete.

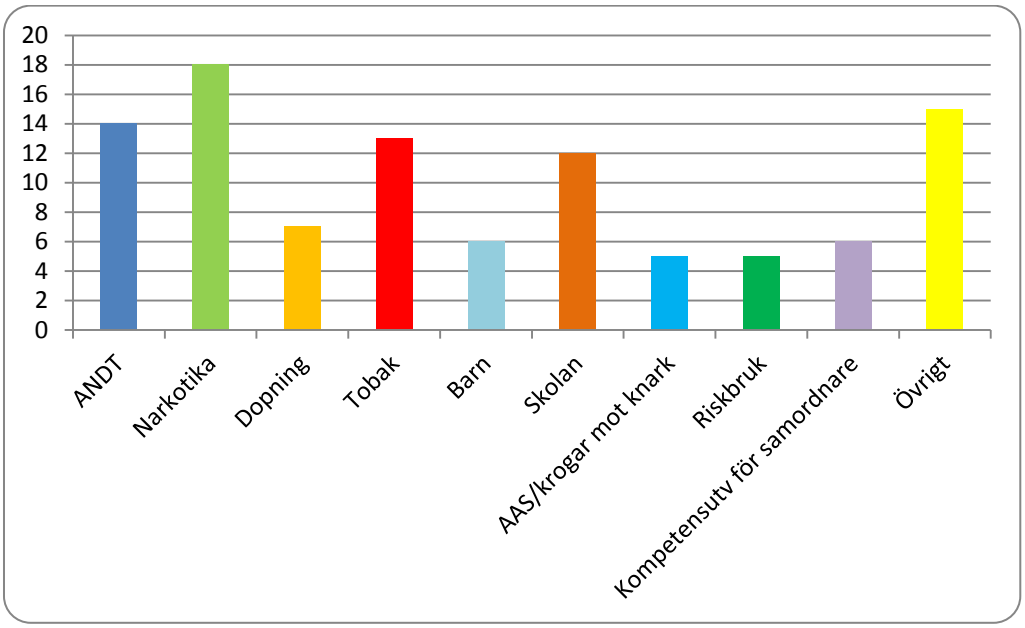
Kompetensförsörjning

Alla länsstyrelser anordnar utbildningar inom ANDT av olika slag. Totalt fanns 106 konferenser/utbildningar/workshops i länsstyrelsernas redovisningar. T. ex:

- Utbildning/workshop om ANDT för högre tjänstemän och politiker.
- Kommunala utvecklingsdagar om lokala program → nationell ANDT-strategi → genomförandeplaner och polisens samverkansöverenskommelser.
- Samverkansdagar för små kommuner, där politiker, samordnare och poliser träffas för överläggningar om kommunernas ANDT-arbete.
- Konferens om nätdroger tillsammans med Tullverket, Giftinformationscentralen och CAN.
- Narkotikaworkshop i samverkan med CAN.
- Cannabiskonferenser kopplat till riktade insatser i glesbygdskommuner.
- Maskulinitet, idrott och våld.
- Utbildningar inom PRODIS.
- Barnets rätt i tobaksfrågan.
- Rökfria skolgårdar.
- Våga se barnet.

- Konferens för skolledare.
- Utbildningar i EFFEKT.
- Konferenser i samverkan med Skolverket: Lärande och hälsa – och undervisningen om alkohol, narkotika, dopning och tobak i skolan.
- Beroendevårdens utveckling och framtid.

Diagram 3: Antal tillfällen med kompetensutveckling

Inom området ”kompetensutveckling för samordnare” samverkar flera län för den insatsen. De lokala samordnarna ges då tillfälle till erfarenhetsutbyte med fler än de i det egna länet. Alla kommunala samordnare i landet blir inbjudna till ett kompetensutvecklingstillfälle varje år.

Särskilda insatser

Narkotika

Alkoholutvecklingen bland unga har sett mycket positiv ut under de senaste tio åren. Inte sedan mätningarna bland elever i skolår nio började på 70-talet har så få uppgett att de druckit alkohol. Utvecklingen på narkotikaområdet ser däremot inte lika ljus ut. Bland niorna har egentligen inget hänt, vad man kan se av undersökningarna. Det är ungefär lika många som har provat narkotika 2014 som för tio år sedan. Andra signaler som kommer från socialarbetare och poliser tyder snarare på en ökning än på en minskning av narkotikaförekomst i ungdomsgruppen. Troligen behövs det ett större narkotikafokus på det förebyggande arbetet än vad som varit fallet tidigare.

Detta har också varit ett ständigt tema på de nätverksträffar för länsstyrelsernas ANDT-samordnare som Folkhälsomyndigheten anordnar. Vi har b.la. tagit upp:

- Mer stöd till det narkotikaförebyggande arbetet har efterfrågats.
- Vad kan man råda kommunerna till att satsa på?
- Vad finns det för erfarenheter av ett effektiv lokalt narkotikaförebyggande arbete? Länsstyrelserna önskar en nationell vägledning kring detta.

Här följer ett axplock av länsstyrelsernas narkotikaaktiviteter:

- I stort sett alla län har haft någon form av utbildningsinsats.
- Stockholm har erbjudit en universitetskurs för cannabisutbildare. Den har tidigare arbetats fram av länsstyrelsen i Uppsala län, tillsammans med universitetet där.
- I de fyra länen längst norrut i Sverige pågår ett försök med att kunna avslöja och stoppa försändelser med narkotika i. Det är fyra länsstyrelser i samverkan med Tullverket, Polisen och utlämningsställen som driver arbetet.
- Länsstyrelsen i Gävleborgs län stödjer kommuner i länet för att göra mätningar av narkotikarester i avloppsvatten.
- Flera länsstyrelser har haft workshops om lokalt narkotikaförebyggande arbete tillsammans med CAN.
- De största städerna i de åtta mellersta länen har haft ett tvådagars möte (polis, politiker, samordnare) om narkotika.
- ANDT på schemat – ett nationellt pilotprojekt som länsstyrelsen i Dalarna genomför tillsammans med Borlänge kommun. Syftar till att ta fram tematiska skolmaterial och arbetssätt inom ANDT-området kopplat till Lgr 11.
- I väntan på ett nationellt informationsmaterial tog Göteborgs kommun fram ett faktagranskat material som har använts av flera länsstyrelser.
- I Östergötland har länsstyrelsen i samverkan arbetat fram en kartläggningsmetod för det kända narkotikamissbruket.
- De tre storstadslänen deltar i en gemensam cannabissatsning.
- Jämtland skickade ut *8 myter om cannabis* till alla föräldrar vars elever började på gymnasiets första årskurs.
- Narkotikahearing, workshop och seminarium anordnades i syfte att ta fram ett väl underbyggt gemensamt långsiktigt förslag på lokala och länsövergripande insatser mot narkotika i Örebro län.

Dopning – PRODIS

Länsstyrelserna deltar aktivt i utvecklingen av PRODIS (Prevention av dopning i Sverige). Dels ingår länsstyrelserna i den nationella ledningen av projektet i Sverige, dels deltar man i länsvisa och lokala styrgrupper för arbetet. PRODIS leds av STAD och syftar till att motverka användningen av drogerna anabola steroider och andra dopningspreparat. Man arbetar med utbildning av nyckelpersoner och diplomering av träningsanläggningar.

Utvecklingsarbete med kommuner

Att alla kommuner inte deltar i länsstyrelsernas nätverk beror på att allt fler kommuner inte har samordnare anställda eller utsedd kontaktperson. Detta är en olycklig utveckling som länsstyrelserna vid upprepade tillfällen har visat på. Fram till 2010 fanns det möjlighet att bevilja utvecklingsmedel till kommunernas alkohol- och drogförebyggande insatser. Enligt Statskontorets beräkningar uppgick antalet beviljade kommunala projekt till 355 stycken år 2008 (75 miljoner). Utformningen av nya utvecklingsmedel (40 miljoner) lockar inte kommunerna att söka. 2013 sökte 20 kommuner (av 290 möjliga), medel, också enligt Statskontorets genomgång. Externa medel till tjänster är inte nödvändigt för att få fler kommuner engagerade. Erfarenheter från utvecklingsprojekt med kommuner har visat att små summor, mellan 50 000 – 100 000 kronor per kommun har varit tillräckligt för att få igång bra verksamheter inom ANDT-området.

Ska alla kommuner med i ANDT-arbetet bör särskild omsorg också riktas åt de små kommunerna. Det är särskilt angeläget om ANDT-arbete ska präglas av jämlikhet. Hälften av kommunerna i Sverige har

en befolkning som understiger 15 000 personer. Med mycket små medel och extra uppmärksamhet, stöd i form av checklistor, metodförslag och liknande är tillräckligt att få upp den lilla kommunens engagemang. En sådan inriktning på det nationella arbetet har länsstyrelserna efterlyst i flera år. Tre utvecklingsarbeten om kommunalt ANDT-arbete har bedrivits av länsstyrelserna under senare år. Alkoholkommittén och Mobilisering mot narkotika, startade utvecklingsarbetena ”Småkommuners arbete mot alkoholskador och narkotika” och 3x3 (tre län och nio kommuner), som dåvarande Statens folkhälsoinstitut tog över och avslutade. Statens folkhälsoinstitut initierade LUMA 2009. Alla tre har utvärderats av en enskild forskare och två forskargrupper. Länsstyrelserna har efterfrågat en konsensusrapport där erfarenheterna från de tre projekten vägs samman. Trots att den låter vänta på sig har flera länsstyrelser med de utvecklingsmedel man haft till förfogande fortsatt arbetet med att få med fler kommuner i arbetet:

- I Norr- och Västerbotten pågår ett småkommunsprojekt.
- I Kalmar län bedrivs ett utvecklingsarbete tillsammans med CAN där behovsinventering och kartläggning av lokala förutsättningar lägger grunden för att bedriva och implementera effektiva preventionsinsatser.
- I Östergötland och Västernorrlands län pågår ett utvecklingsarbete med några av länets mindre kommuner. Målet är ett lokalt strukturerat ANDT-arbete.
- Värmland och Örebro län fortsätter med årliga träffar för de kommuner som ingick i det småkommunsprojekt som bedrevs 2006 – 2010.

Möten med samordnande myndighet

Varje år deltar ANDT-samordnarna på åtta heldagars nätverksmöte, anordnade av Folkhälsomyndigheten. De är två träffar per termin, två dagar per träff. Under det senaste året har länsstyrelserna beretts tillfälle att delta i planeringen av dagarna.

TÄNK OM

TÄNK OM är en antilangningskampanj som drivs och finansieras av Folkhälsomyndigheten. Polisen och Systembolaget står också bakom kampanjen nationellt. Länsstyrelserna bjuds in av Folkhälsomyndigheten att sprida och kampanja regionalt och lokalt. Målgruppen är föräldrar och syftet är att föräldrar ska uppmärksammas på att inte ”köpa ut” eller bjuda sina barn/tonåringar på alkohol. Det finns centralt framtaget material, som logga, texter, affischer, broschyrer, filmer och radiospottar. Länsstyrelserna har också möjlighet att göra eget material, förutsatt att man använder sig av loggan och de förutbestämda budskapen/texterna. Det här är ett arbete som också kräver en hel del arbete i form av förankring, planering, upphandling, tryck, utdelning av material och liknande.

3: Fördelning och förbrukning av medel 2014

Sedan 2008 har 6 000 000 kronor avsatts årligen i den statliga budgeten för länsstyrelsernas ANDT-verksamhet. De sex miljonerna har fördelats enligt följande år 2014:

- 500 000 kronor avsattes för fortsatt utvecklingsarbete enligt SLUSS samt hantering av fördelning och samordning av ekonomi. Länsstyrelsen i Örebro län har ansvarat för detta.
- 46 000 kronor avsattes för gemensamma åtaganden som deltagande i Drogfokus, anordnade av gemensam workshop m.m.
- 5 454 000 kronor fördelades till länsstyrelserna.

För att snabbt kunna ge besked om hur mycket varje län hade att budgetera verksamhet för bestämdes gemensamt att 2014 års fördelning skulle bli lika för alla, utom för storstadslänen. Det innebar 229 000 kronor för 18 län och dubbelt upp, 448 000 kronor för storstadslänen. Detta togs upp till diskussion på ett nätverksmöte för ANDT-samordnarna. Det visade sig där att flera län inte behövde hela summan om 229 000 kronor. På nätverksmötet kom länsstyrelserna överens om att skicka in enkla budgetsammanställningar som underlag för utbetalningarna. Fem län visade sig inte ha behov av hela verksamhetsbidraget och fyra län äskade större tilldelning. Nedanstående tabell visar den slutliga fördelningen.

Län	Utbetalade medel	Använda medel
Blekinge	0	0
Dalarna	229 000	229 000
Gotland	229 000	201 544
Gävleborgs län	229 000	227 452
Halland	229 000	229 000
Jämtland	229 000	237 234
Jönköpings län	229 000	226 000
Kalmar län	215 000	215 000
Kronoberg	226 000	226 000
Norrbotten	229 000	179 296
Skåne	610 000	610 000
Stockholms län	472 000	234 500
Södermanland	118 000	118 000
Uppsala	220 000	226 000
Värmland	229 000	229 000
Västerbotten	229 000	226 000
Västernorrland	132 000	117 000
Västmanland	229 000	154 060
Västra Götaland	628 000	627 867
Örebro län	229 000	229 000
Östergötland	314 000	314 000
Summa	5 454 000	4 876 657

Tabell 1: fördelade och använda bidrag till ANDT-verksamheten vid Sverige länsstyrelser 2014

Beräknade kostnader för samordningen av arbetet samt för länsstyrelsegemensamma aktiviteter.		Använda medel
Lön + OH för samordnare omkostnader	**500 000**	**378 445**
Grundutbildning för kommunala samordnare		**108 055**
Workshop SLUSS	**6 000**	78 835
Länsstyrelsernas medverkan i Drogfokus	**40 000**	**42 078**
Summa	546 000	607 413

Tabell 2: Övriga länsstyrelsegemensamma aktiviteter

Totalt använda medel: 5 484 070 kronor (= 4 876 657+607 413)

Överskott: 515 930 kronor.

Förklaring till posterna i Tabell 2

Grundutbildning för kommunala ANDT-samordnare: varje år sedan 2003 har det anordnats kurs för nya kommunala ANDT-samordnare. De första åren stod Alkoholkommittén och Mobilisering mot narkotika för ansvaret för utbildningen som då var en vecka lång. Det togs sedan över av Statens folkhälsoinstitut och kortades ner till tre dagar. De senaste åren har det dock varit svårt att få gehör för att insatsen behövs. Ingen annan utbildning finns. Under 2014 åtog sig Folkhälsomyndigheten att stå för utbildningen men inte för inackorderingskostnaden, som är den största utgiftsposten. Varje år brukar det röra sig om ett drygt 40-tal personer. Det är lämpligt och effektivt att insatsen görs samlat nationellt. Förutom den kunskap deltagarna får ges de också tillfälle att träffa nationella nyckelpersoner samt skapa egna nätverk med kollegor i landet.

Workshop SLUSS: trots de fyra nätverksträffarna med Folkhälsoinstitutet behövs tid för att utveckla ”hur:et” i ANDT-arbetet. De workshopar som anordnats under de åren med SLUSS har uteslutande ägnats åt erfarenhetsutbyte och utveckling av verksamheten.

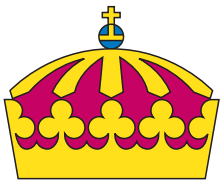
Drogfokus: Länsstyrelserna har betalat en summa för att vara delaktig i programkommittén för Drogfokus. Länsstyrelserna hyr också en monterplats där ANDT-verksamheten visas upp, inklusive tillsynsarbetet enligt alkohol- och tobakslagarna.

Överskottet: Det totala överskottet är 515 930 kronor.

21 länsstyrelser har haft varsin budget för verksamhetsmedlen. Ingen arbetar med underfinansierade budgetar. Vid planering av t.ex. konferenser, där deltagarantalet kan vara vanskligt att beräkna, är det inte ovanligt att den slutliga kostnaden inte överensstämmer med den beräknade.

Två länsstyrelser står för drygt 300 000 kronor av överskottet. För den ena länsstyrelsen handlade det om en icke förutsedd tjänstledighet som föranledde att mer medel än beräknat ur grundbidraget kunde användas till verksamhet. För den andra länsstyrelsen handlade det om tre insatser som blev betydligt billigare än beräknat.

Från och med år 2015 används en något mer förfinad fördelningsnyckel som bygger på länets storlek, antal kommuner och kommunernas storlek.

Länsstyrelserna